5
Permanente kiezersregistratie niet-ingezetenen

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Kieswet in verband met het vereenvoudigen van de procedure voor registratie als kiezer voor Nederlanders die in het buitenland wonen (permanente kiezersregistratie niet-ingezetenen) (34384).**

De **voorzitter**:
Ik heet de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van harte welkom.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Ko□er Kaya** (D66):
Voorzitter. Wie in Nederland woont, hoeft zich voor verkiezingen niet te registreren. Voor Nederlanders in het buitenland ligt dat allemaal wat lastiger. Elke verkiezing weer moeten zij zich registreren. Op zich kent dat zo zijn logica. We moeten zeker weten dat alleen kiesgerechtigden stemmen en dat de stem komt van degene aan wie het stembiljet verzonden is. Daarvoor heeft de Nederlandse overheid een adres nodig voor het toesturen, met een handtekening ter controle nadien. Elke keer opnieuw wordt dat opgevraagd.

Straks wordt dat makkelijker en is die registratie permanent. Toch blijft er een verschil: jezelf registreren om mee te mogen stemmen of automatisch mee mogen doen. Er zijn landen waar dat niet hoeft: Spanjaarden die in het buitenland wonen, staan in een permanent register waaruit het kiesrecht automatisch volgt. Noren en Zweden die naar het buitenland verhuizen, worden automatisch geregistreerd in een kiezersregister. Vanwaar dit verschil? Wat kunnen zij wel wat Nederland niet kan? Waarom vragen wij wel een extra handeling voor het uitoefenen van het kiesrecht en als dat praktische redenen betreft, zoals betrouwbaarheid van adresbestanden, waarin ligt dan het verschil tussen ons land en die andere landen?

Hoe permanent is een permanente kiesregistratie? Veel mensen verhuizen meermaals. Het afscheid van Nederland is lang niet altijd definitief. Denk aan diplomaten of medewerkers van multinationals: het ene jaar werken ze hier, het andere jaar daar, ze wonen jaren in het buitenland en dan weer even in Nederland om vervolgens weer naar het buitenland te gaan. Moeten zij dan elke keer opnieuw zich als kiezer registreren? Of herleeft de registratie in het register zodra uit de BRP en het niet-ingezetenenregister blijkt dat iemand opnieuw zijn adres in het buitenland heeft?

Wie vanuit het buitenland wil stemmen, moet er tijdig bij zijn. Registratie als kiezer, het bijwerken van adresgegevens, het maken van bezwaar, het moet vaak allemaal al ver voordat de campagne echt losbarst. Wat gaat de regering doen om tijdig voldoende voorlichting te geven? Want het bereiken van Nederlanders in het buitenland gaat de overheid niet altijd even goed af. Dat bleek laatst weer in het rapport van de Ombudsman over het verlies van het Nederlanderschap.

Mijn fractie krijgt nog steeds berichten van kiezers die hun stempas te laat binnen krijgen of wier ingevulde stembiljet verloren gaat bij de internationale posterijen. Het toemailen van de stembescheiden helpt daarin al. Maar het kan beter. Zo verwacht de Kiesraad in het advies bij dit voorstel dat stembusstemmen op grote ambassades en consulaten de opkomst kan doen verhogen. Waarom wil de regering daar niet aan beginnen? In het regeerakkoord staat toch dat het kiezers vanuit het buitenland gemakkelijker moet worden gemaakt?

De heer **Taverne** (VVD):
Voorzitter. 700.000 tot 1.000.000. Dat is het aantal Nederlandse kiesgerechtigden dat naar schatting in het buitenland verblijft. Dat is een groep die bij landelijke verkiezingen in Nederland kan stemmen, maar dat eigenlijk nauwelijks doet. De afgelopen Tweede Kamerverkiezingen leverde deze groep 35.898 stemmen op. Dat is natuurlijk ongelooflijk weinig voor een groep die vaak zeer betrokken is bij Nederland en bij de politiek in Nederland, maar die in belangrijke mate door een buitengewoon onpraktisch proces met vele administratieve hindernissen, niet aan het uitbrengen van hun stem toekomt. Het feit dat ze kunnen stemmen, is overigens te danken aan mijn voor-, voor-, voor-, voor-, voor-, voorgangers Weisglas en Wiebenga, die het in 1991 bij initiatiefwetvoorstel mogelijk maakten om vanuit het buiteland per brief een stem uit te brengen. Dat werd in 1993 wet.

De VVD-fractie staat dan ook in een traditie van het moderniseren van het stemproces en het verkiezingsproces. De minister en ik troffen elkaar hierover een aantal weken geleden bij mijn voorstel om in Nederland elektronische hulpmiddelen in het stemproces mogelijk te maken. Ik heb vervolgens wel moeten vaststellen dat de Kamer niet in voldoende mate onze ambitie daarin steunde. Maar het is goed nieuws dat het kabinet nu in ieder geval voor deze groep een voorstel doet om het te vereenvoudigen door het mogelijk maken van een permanente registratie van niet-ingezetenen. Dat moet het makkelijker maken om je stembescheiden te krijgen en om één keer te registreren dat je naar het buitenland vertrekt, zodat je in ieder geval één probleem omzeilt, namelijk het te laat aanmelden voor verkiezingen, wat nu nog zeer veel voorkomt.

Het is een verbetering, maar het is uiteindelijk voor deze groep niet de verbetering waar we op wachten. Zolang we als uitgangspunt nemen dat het stemproces in Nederland ook zou moeten worden gevolgd door de Nederlandse kiesgerechtigden in het buitenland, namelijk het papieren proces, zul je, zelfs als je het makkelijker maakt om je te registreren en zelfs als je stembescheiden per e-mail kunnen worden toegezonden, het probleem houden dat je nog steeds de papieren bescheiden vanuit het buitenland naar Nederland moet sturen. Uiteindelijk zijn daar maar een beperkt aantal weken voor beschikbaar. We zijn in Nederland inmiddels gewend dat de post niet meer iedere dag wordt bezorgd en ook dat niet altijd alle post aankomt, laat staan als je vanuit Timboektoe of Verweggistan je stembiljet moet toesturen. Iedereen die weleens vanuit een exotische plaats een ansichtkaart van de vakantiebestemming naar Nederland stuurde, zal hebben gemerkt dat die niet zelden pas rond de kerst aankomt. Dat is bij een vakantiegroet niet zo belangrijk, maar bij een stembiljet dat binnen de gestelde

termijn — voor de telling in Nederland — Nederland moet hebben bereikt, wel.

Dat is de reden waarom de VVD-fractie van oordeel is dat internetstemmen voor deze specifieke groep in het buitenland werkelijk soelaas zal bieden. Ik heb daar al eerder een voorstel voor gedaan, maar ik heb de stappen wat vertraagd, omdat het kabinet aangaf nog niet klaar te zijn om deze stap te zetten. Ik ben wel heel blij dat het kabinet heeft aangegeven in de loop van dit jaar een test te zullen doen met internetstemmen voor Nederlandse kiesgerechtigden in het buitenland. Ik hoor graag van de minister wat daarvan de laatste stand is.

Zoals gezegd, is het huidige voorstel een verbetering. Iedere verbetering die het Nederlanders in het buitenland makkelijker maakt om hun stem uit te brengen, dat ervoor zorgt dat hun stem ook daadwerkelijk meetelt en dat eraan kan bijdragen dat het schaamtevolle aantal van 35.898 geldig uitgebrachte stemmen van die krap een miljoen mensen wordt verhoogd, juicht de VVD-fractie toe.

Ik heb nog drie vragen over het voorliggende voorstel. Welke wijziging van gegevens moet een kiezer in het buitenland nu wel en niet aan de gemeente Den Haag doorgeven? Welke gegevens bereiken vanuit het BRP de gemeente Den Haag zonder dat de kiezer iets hoeft te doen? Met andere woorden, hoe veel mogelijkheden voor verwarring en misverstanden bestaan er nog in het voorgestelde systeem? Tot slot, zal het lukken om het permanente register nog operationeel te krijgen voor de aankomende Tweede Kamerverkiezingen in 2017? Ik denk dat veel mensen daar met smart op zitten te wachten en kijk uit naar de antwoorden van de minister.

☐

De heer **Martin Bosma** (PVV):
Voorzitter. Het is natuurlijk schokkend dat de VVD-fractie het acceptabel vindt dat ansichtkaarten die rondom de zomer zijn verstuurd pas rond de kerst arriveren, maar daarover zullen we het in een ander debat hebben.

Ik denk dat dit debat niet de geschiedenis in zal gaan als een van de grote dragende parlementaire debatten. Er ging een mailtje rond om het "op te waarderen" naar een hamerstuk, maar blijkbaar is iedereen toch gekomen en hebben we er "effe" zin in.

Het voorstel lijkt mij uitstekend. Er zijn enkele praktische vragen gesteld waarbij ik mij van harte aansluit. Ik ben zelf een paar jaar woonachtig geweest in het buitenland en heb daar geprobeerd te stemmen. Dat lukte niet. Je moet dan naar consulaten bellen en daar zeggen ze dat je de ambassade moet bellen. Mijn stem is indertijd niet meegeteld.

Permanente registratie lijkt mij alleszins logisch. Ik heb het idee — dat is alleen maar een indruk — dat mensen die in het buitenland wonen, vaak verhuizen. Er is dan dus sprake van veel verhuisbewegingen. Mij lijkt dat dit nogal wat administratieve rompslomp met zich meebrengt. De vraag is inderdaad of een en ander in 2017 gereed is, zodat mensen in de binnenlanden van Afrika —zo noemde Karel van 't Reve dit in zijn columns voor de Wereldomroep — kunnen meestemmen.

Ik heb een amendement ingediend bij de behandeling van de experimentenwet over het stembiljet. Dat verhuist naar dit wetsvoorstel. De Kiesraad heeft daar kort naar gekeken en een paar aantekeningen gemaakt. Recapitulerend: het betrof mijn amendement dat behelst dat alle partijen bij verkiezingen een kieslijst kunnen indienen met 80 namen en dat dus niet alleen partijen dat kunnen doen die bij de Kamerverkiezingen meer dan vijftien zetels hadden. Ik heb dat amendement enigszins aangepast. Ik heb het gespecificeerd, wat inhoudt dat ik heb aangegeven dat het alleen gaat om de verkiezingen van de Tweede Kamer. Dat was namelijk een van de kritiekpunten van de Kiesraad. En ik heb in het dictum gesteld dat het niet de plicht is van partijen om 80 mensen op een lijst te zetten. Dat was ook één van de dingen die de Kiesraad schreef.

Verder stelt de Kiesraad dat onduidelijk is of er behoefte bestaat aan een dergelijke vergroting van de kieslijst. Als er een partij is met die van mij die deze behoefte heeft, is die behoefte er dus.

Men schrijft ook dat het wellicht beter is om dit te doen in het kader van het afschaffen van de kieskring. Ja, dat is een wat bredere, andere discussie die helemaal buiten het debat van vandaag valt. Ik heb begrepen dat de heer Klein ons met een initiatiefvoorstel gaat verblijden dat dit wel behelst. Dan zullen we verder zien. Dit was de toelichting op mijn amendement.

De **voorzitter**:
Wat niet is, kan nog komen. Het kan altijd nog een spetterend debat worden, mijnheer Bosma. Wellicht kan de heer Klein daarvoor zorgen. Ik geef hem graag het woord.

☐

De heer **Klein** (Klein):
Voorzitter. Het voorstel om te komen tot permanente registratie van niet-ingezetenen voor de verkiezingen is een verbetering voor alle Nederlanders in het buitenland die willen meedoen aan de verkiezingen. Daarmee zal de verruiming van het kiesrecht voor Nederlanders in het buitenland daadwerkelijk wat meer inhoud krijgen in plaats van dat het een wassen neus wordt. Daar gaan wij graag mee akkoord.

Het wetsvoorstel is met het amendement-Bosma gewijzigd. Het is op zichzelf een goed amendement. De Kiesraad wijst er in zijn advies terecht op dat dit ook een relatie kan hebben met het initiatiefwetsvoorstel dat ik heb ingediend over de wijziging van de Kieswet inzake de afschaffing van de kieskringen. Dat ligt voor en ik hoop dat dit nog voor het reces besproken kan worden. Het gaat erom dat het heel verstandig is om bij de Tweede Kamerverkiezingen alle partijen de mogelijkheid te geven om 80 kandidaten op een lijst te plaatsen. Ik legde een relatie met het afschaffen van de kieskringen, maar daar spreken we later over.

Vandaag vraag ik de minister wat dit amendement oplost, of dat het een niet-bestaand probleem adresseert. De Kiesraad heeft in zijn advies met betrekking tot dit amendement aangegeven dat in het huidige kiesstelsel met twintig kieskringen de partijen met behulp van verschillende lijsten voor al die kieskringen een heleboel kandidaten aan hun kiezers kunnen presenteren. Een partij met maximaal 14 zetels kan ongeveer 1.000 kandidaten plaatsen: 50 kandida-

ten maal 20 kieskringen. Onder de huidige wetgeving is er dus helemaal geen sprake van een lijstuitputting, want 1.000 kandidaten per partij lijkt mij voldoende, ook voor de PVV. Er zijn immers maar 150 zetels te verdelen. Hierop krijg ik graag een reactie van de minister.

De heer **Amhaouch** (CDA):
Voorzitter. De registratie van Nederlandse kiezers in het buitenland wordt met dit wetsvoorstel vereenvoudigd. Eenvoud zorgt er ook voor dat burgers makkelijker betrokken blijven bij de politiek en dus ook bij verkiezingen. De CDA-fractie vindt deze vereenvoudiging een goede zaak. Ook voor Nederlanders in het buitenland moet het stemproces optimaal toegankelijk zijn. Voor de Tweede Kamerverkiezingen in 2012 lieten ruim 35.000 Nederlanders in het buitenland zich als kiezers registreren. Bij de laatste verkiezingen voor het Europese Parlement waren dat er niet meer dan ruim 23.000; dat is ongeveer 5%. Zelfs onder degenen die zich hebben laten registreren, ligt de opkomst onder 75%. De heer Taverne noemde zojuist iets andere getallen, maar als we ervan uitgaan dat er ongeveer 500.000 kiesgerechtigde Nederlanders in het buitenland wonen, is er nog een wereld te winnen.

Bij de Europese verkiezingen is de gegevensuitwisseling tussen lidstaten van belang om te voorkomen dat kiezers twee keer kunnen stemmen. Ik vraag de minister wat er tijdens het Nederlandse voorzitterschap is ondernomen om die gegevensuitwisseling te verbeteren.

De CDA-fractie dankt de minister voor de wijziging in de nota van wijziging op het punt van de 18-jarigen. Ook kiezers die op de dag van de stemming 18 jaar worden — dat is altijd een mooi moment om aan terug te denken — kunnen zich daardoor tijdig laten registreren en hun stem uitbrengen.

Ik ga nu in op de uitvoering. De gemeente Den Haag wil graag dat er meer briefstembureaus worden ingesteld in EU-landen. Daarmee wordt de werklast van de briefstembureaus gespreid en wordt de gemeente Den Haag ontlast. De CDA-fractie wil graag van de minister weten of hij gevolg geeft aan die wens. Uit de beantwoording in de nota naar aanleiding van het verslag wordt dat ons niet helemaal duidelijk.

De **voorzitter**:
De minister wil iets zeggen. Dat mag, hoor!

Minister **Plasterk**:
Zou de heer Amhaouch de laatste vraag willen herhalen?

De **voorzitter**:
Oké. Mijnheer Amhaouch, zou u de laatste vraag willen herhalen?

De heer **Amhaouch** (CDA):
Uit de nota naar aanleiding van het verslag wordt niet helemaal duidelijk of er meer briefstembureaus in de EU komen in plaats van alleen in Den Haag.

Met betrekking tot de tijdslimiet streeft het kabinet ernaar om de permanente registratie voor kiezers in het buitenland gerealiseerd te hebben bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017, dus bij de komende verkiezingen. Dat lijkt ons inziens moeilijk. De minister schrijft dat dit wel kan en dat de gemeente Den Haag dit inmiddels voorbereidt. Wat is nu de stand van zaken? Heeft alleen de gemeente Den Haag nog werk te doen? Is de registratie van niet-ingezetenen op orde? Bij welke verkiezingen kunnen Nederlanders in het buitenland de vruchten plukken van dit wetsvoorstel?

De heer **Krol** (50PLUS):
Voorzitter. Afgelopen weekend was ik op een haringparty in Esbeek, vlak bij de Nederlands-Belgische grens. Ik sprak daar met Nederlanders die in België wonen. Uit die gesprekken is mij eens te meer duidelijk geworden dat de voorliggende vereenvoudiging geen moment te vroeg komt. Eenmalige registratie is een logische keuze die de administratieve rompslomp zowel voor de kiezer als voor de overheid een stuk vermindert. Complimenten; helemaal goed!

Ik heb nog wel een paar vragen. In antwoord op vragen van de VVD-fractie heeft de minister aangegeven dat alleen als het wetsvoorstel op 1 juli 2016 in werking is getreden, de gemeente Den Haag in staat is om de permanente registratie al voor de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart 2017 uit te voeren. Vandaag is het 22 juni. Om dit te bereiken, moeten wij in de Tweede Kamer eigenlijk al deze week stemmen, zodat de Eerste Kamer zich hier ook nog bijtijds over kan uitspreken. Of zie ik dat verkeerd? Hierop krijg ik graag een reactie.

Hoe verklaart de minister dat op de website www.stemmenvanuithet buitenland.nl, de site van de rijksoverheid, staat vermeld dat de registratie pas mogelijk is vanaf 15 september, terwijl de gemeente Den Haag de registratie van mensen die niet ingeschreven staan in een Nederlandse gemeente, nu al heeft geopend? Wat 50PLUS betreft moet de site www.stemmenvanuithetbuitenland.nl snel worden geactualiseerd. Ik krijg hierop graag een reactie.

De fractie van 50PLUS is voorts van mening dat er zo veel mogelijk elektronisch moet kunnen worden gestemd door kiezers in het buitenland. Het zou voor hen een enorme vooruitgang zijn als dit mogelijk wordt, bijvoorbeeld via DigiD. Wij hebben van Nederlanders in het buitenland vernomen dat zij het als omslachtig, onveilig en onzeker ervaren dat zij verplicht hun stem per post op papier moeten uitbrengen. Wanneer verwacht de minister dat er verdere concrete stappen kunnen worden gezet zoals dat ook door de VVD is voorgesteld? Ik ben blij met de test die wordt gedaan.

Een kleine 50.000 Nederlanders in het buitenland heeft zich in 2012 laten registreren, terwijl uit een inventarisatie blijkt dat het in de Basisregistratie Personen om een half miljoen mensen gaat. Dus slechts 10% heeft zich laten registreren. Ik lees dat de mensen zullen worden aangeschreven. Is de minister bereid in deze brief actief en positief te wijzen op het feit dat stemmen uit het buitenland met deze wet wordt vereenvoudigd met als doel het aantal uit het buitenland uitgebrachte stemmen sterk te doen toenemen? Is hij bereid voor deze wetswijziging via een campagne ook meer aan-

dacht te vragen in media die zijn gericht op in het buitenland wonende Nederlanders, bijvoorbeeld BVN? Is de minister bereid het mogelijk te maken dat het niet uitmaakt welke kleur pen of potlood wordt gebruikt voor een briefstem zolang die goed leesbaar is? Ik lees dat nu maar vier kleuren zijn toegestaan en het zou jammer zijn als een goed leesbare kleur daar niet toe behoort.

☐

Mevrouw **Fokke** (PvdA):
Voorzitter. Ik hoefde niet naar die haringparty. Ik woon één kilometer van de Belgische grens en ik weet hoe belangrijk dit wetsvoorstel is. In die zin komt het wetsvoorstel dat regelt dat kiesgerechtigde Nederlanders die in het buitenland wonen zich permanent als kiezer kunnen registreren, niet te vroeg. Het zal een einde maken aan een heleboel gedoe en geregel. Betrokkenen kunnen zich eenmalig permanent registreren. Dat is heel goed, maar die Nederlander moet wel bij de verkiezingen een kopie van zijn identiteitsbewijs meesturen met zijn briefstem. Dat is een punt van zorg voor de Partij van de Arbeid, want het permanente register kan vervuild blijven. Mutaties uit de Basisregistratie Personen worden weliswaar in het register verwerkt, maar ook de regering erkent in het antwoord op onze schriftelijke vragen dat er risico's bestaan waardoor stembescheiden op verkeerde adressen worden bezorgd. Er moet weliswaar een kopie van een geldig identiteitsbewijs worden meegestuurd, maar dat systeem is niet waterdicht. Ziet de minister nog mogelijkheden om dit te verbeteren? Zo ja, hoe zou hij dit dan willen doen?

Een ander punt van zorg is al door de heer Krol benoemd. Als je vaststelt hoe weinig mensen in het buitenland stemmen en hoeveel er kiesgerechtigd zijn, dan hoop ik dat de minister de uitdaging aangaat. Stemmen is toch een democratisch recht. Ik hoop op een actieve campagne van de minister.

In de stukken staat heel streng dat alleen als de wetswijziging voor 1 juli 2016 van kracht wordt, de gemeente Den Haag voldoende mogelijkheden heeft om op tijd klaar te zijn voor de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. Ik heb een vaag vermoeden dat de wijziging niet voor 1 juli door de Eerste Kamer wordt aangenomen. Ik lees echter ook dat de gemeente al bezig is met de voorbereidingen. Dus hoe zit het nu? Is 1 juli een harde datum en gaat het niet door als wij die datum niet halen, of is er nog wat ruimte? Ik krijg graag een antwoord van de minister op die vraag.

De **voorzitter**:
Hiermee zijn wij gekomen aan het einde van de eerste termijn van de Kamer. Mij is gebleken dat de minister onmiddellijk kan antwoorden. Ik zag hem steeds heel driftig meeschrijven. Ik geef hem volgaarne het woord.

☐

Minister **Plasterk**:
Voorzitter. Deze wet is geen heel grote wet, maar hij is er een in een serie van wetten die wij in deze periode hebben aangenomen om het stemmen in het buitenland beter mogelijk te maken. Ten eerste moest voorheen het ondertekende registratieformulier per post worden verstuurd. Dat kan nu per e-mail worden ingestuurd. Daardoor hebben mensen die zich willen registreren meer tijd. Dit gaat dus nog niet om het stemmen zelf maar om de registratie die voorafgaat aan het stemmen. Voorheen moest dat per brief gebeuren. Ten tweede kun je een vervangend briefstembewijs aanvragen. Ten derde maakt de experimentenwet het mogelijk dat mensen het stembiljet per e-mail ontvangen. Dat kan overigens alleen doordat het formaat van het stembiljet is aangepast. Bij een andere gelegenheid hebben wij daar uitgebreid met elkaar over gesproken; ik heb het stembiljet ook toen laten zien. Het is het type stembiljet dat ik nu omhooghoud. De honderdduizenden kiezers in het buitenland ontvangen nu dus dit type stembiljet per e-mail. Zij stemmen daar ook vrolijk mee. De ervaring wijst uit dat dit goed uitpakt. Het heeft een kleine pitch. Ik kijk uit naar de stemming over dit wetsvoorstel; wat wij al bij honderdduizenden burgers in het buitenland doen, kunnen wij dan ook eens in Nederland voor enige tienduizenden in het stembureau proberen. Zou je namelijk een groter stembiljet versturen, dan moet men iets printen wat reguliere printers niet aankunnen.

Deze verbeteringen zijn eerder doorgevoerd. De huidige verbetering brengt met zich dat je je niet elke keer voor de verkiezing hoeft te registeren. Mensen die in het buitenland wonen en die 18 jaar of ouder zijn, kunnen via een eenmalige registratie aangeven bij welke verkiezingen zij willen stemmen: Tweede Kamer, Europees Parlement of raadgevend referendum. Daarna krijgen zij voortaan voor elk van deze verkiezingen automatisch de oproep om te gaan stemmen en de bescheiden toegestuurd. Dat moet uiteindelijk wel per post gebeuren. De gemeente Den Haag wordt verantwoordelijk voor de inrichting en het bijhouden van de permanente registratie. Zij is nu ook al verantwoordelijk voor de registratie bij de afzonderlijke verkiezingen. Dat is het voorstel dat hier ligt en dat zal het stemmen in het buitenland verder vereenvoudigen.

Ik ben blij met de brede steun in de Kamer. Ik zal proberen een bevredigend antwoord te geven op de vragen die zijn gesteld.

Mevrouw Ko er Kaya zegt dat het in sommige landen op een andere manier is opgelost. Dat is zo. Wij hebben gekeken of er andere stelsels waren, maar dit voorstel sluit goed aan bij het Nederlandse stelsel en bij de Nederlandse wetten. Het moet namelijk allemaal per wet geregeld worden. Het leek ons goed om het zo op te lossen. De adviserende instanties zoals de Kiesraad waren het daarmee eens.

Mevrouw Ko er Kaya vroeg verder wat er gebeurt bij veel verhuizen. De BRP houdt de verhuizing in principe bij en meldt deze aan Den Haag, zodat deze daar bekend is. Komt iemand uit het buitenland weer terug naar Nederland, dan vervalt de registratie natuurlijk. De mensen in het buitenland hebben in feite een privilege doordat zij de stembescheiden per brief krijgen toegestuurd. Dat gebeurt bij ingezetenen niet. Zij krijgen geen briefstembescheiden; zij krijgen gewoon een stemformulier.

De **voorzitter**:
Voor al diegenen die ons op afstand volgen merk ik op dat BRP staat voor Basisregistratie Personen.

Minister **Plasterk**:
Zo is dat. Dank u voor deze toelichting, voorzitter.

Gaat iemand weer naar het buitenland, dan kan hij zich eventueel opnieuw registreren als stemmer in het buitenland. Dat kun je niet mooier maken dan het is. Het voordeel is natuurlijk het grootst voor mensen die langere tijd in het buitenland wonen. Als je voortdurend heen en weer gaat, zal registratie elke keer moeten plaatsvinden.

De heer Taverne vroeg allereerst naar de precieze stand van zaken rond de test met het internetstemmen. Wij hebben hierover vaker gesproken. Je zou een mailtje kunnen sturen waarin je je stem kenbaar maakt. Dat zou ook op de een of andere manier via een beschermde website kunnen gebeuren. Naar de overtuiging van de regering is de techniek op dit moment echter niet zodanig dat daarbij aan allerlei eisen van veiligheid kan worden voldaan. De heer Taverne heeft echter terecht en met klem beargumenteerd dat dit kan veranderen en dat het daarom goed is om toch een test uit te voeren. U allen kent het verschil tussen een test en een experiment. Bij een experiment probeer je iets met het stemproces, waarbij de uitslag ook geldig is. Bij een test doe je dat parallel aan een geldige stemming, maar een en ander telt niet mee voor de uitslag. Ik heb op 11 maart de Kamer geïnformeerd over een verkenning daarnaar. Er wordt de laatste hand gelegd aan een plan van aanpak voor de organisatie van die test en afspraken over de inzet van internetstemdiensten. De test zelf wordt, zoals ik de Kamer al heb meegedeeld, dit jaar gehouden in de laatste maanden van het jaar, dus in de periode van september tot december. Zodra ik weet welke periode dat precies wordt, zal ik de Kamer daarover schriftelijk berichten. De test duurt een paar dagen.

De woordvoerder van de VVD-fractie vroeg welke gegevens Nederlanders in het buitenland moeten opgeven voor de registratie en welke ontleend worden aan de Basisregistratie Personen. De Nederlander in het buitenland moet eenmalig zelf het volgende opgeven: zijn achternaam, voornaam, voorletters, geslacht, geboortedatum, adres — dat kan ook een postadres zijn, het hoeft niet het woonadres te zijn — bsn, e-mailadres en telefoonnummer indien die beschikbaar zijn, het bewijs van Nederlanderschap, dus een kopie van het paspoort of identiteitsbewijs, en een handtekening. Die gegevens moet men dus zelf verschaffen. De gemeente Den Haag ontvangt van de BRP gegevensmutaties van personen die in de BRP voorkomen met een adres in het buitenland, als zij verhuizen.

Mevrouw Fokke, de heer Amhaouch en de heer Taverne hebben gevraagd of het gaat lukken om dit in te voeren voor de Kamerverkiezingen van maart 2017. We hebben ons uiterste best gedaan om de theoretische mogelijkheid open te houden. Laten we echter praktisch zijn, het gaat toch om een wijziging van de Kieswet. Ook de Tweede Kamer heeft daar vragen over willen stellen. Stel dat de Tweede Kamer het wetsvoorstel heel snel aanneemt en de Eerste Kamer er nog voor het zomerreces mee instemt, dan is het haalbaar. Dan kan het per 15 september rechtsgeldig zijn. Zes maanden voor de stemmingen kan dan de registratie starten bij de gemeente Den Haag. Ik ben het echter met iedereen eens dat dit een vrij theoretische mogelijkheid is. Het zou kunnen. Ik heb de Kamers niet aan de hand. Mocht iedereen dat willen, mocht u snel stemmen en mocht u de Eerste Kamer ervan kunnen overtuigen om het snel te doen, dan is het een aantrekkelijke mogelijkheid. Ik werk er graag aan mee. Ik weet echter ook hoezeer men het aan de overkant niet op prijs stelt wanneer er oneigenlijke druk wordt uitgevoerd. Daarom druk ik me terughoudend uit.

We hebben geprobeerd om het dubbel stemmen tegen te gaan. Ik zie dat ik wat heb overgeslagen, namelijk het amendement van de heer Bosma. We hebben hier eerder over gesproken bij een ander debat, waar hij dit aanvankelijk aanhangig heeft gemaakt. De bottomline is dat ik het oordeel over het amendement aan de Kamer laat. Ik snap de redenering ook goed. Vroeger had je grote en kleine partijen. Voor kleine partijen was het eigenlijk een beetje raar om een lijst van meer dan 50 kandidaten in te dienen. Ik denk eerlijk gezegd dat het amendement van de heer Bosma behalve een praktisch kant misschien ook een politieke boodschap heeft, namelijk dat je niet kunt weten welke kleine partij de volgende keer heel groot kan zijn. Ik probeer dat er maar even los van te houden. Feit is dat partijen als Leefbaar Nederland, Trots op Nederland of de Lijst Pim Fortuyn heel groot kunnen zijn en dan weer heel klein. Partijen die altijd heel groot waren, kunnen ook weleens wat kleiner uit de verkiezingen komen. Het lijkt mij dat er dus geen principiële reden meer is voor het verschil. Het lijkt me redelijk dat iedereen een lijst van 80 kandidaten mag indienen. Ik hoop niet dat iedereen dat per se doet, want dat maakt het formulier heel erg groot. Dat was ook een van de kanttekeningen van de Kiesraad. Ik hoop dan ook om mede die reden dat het kan worden opgelost door middel van het stembiljet dat ik u allen heb voorgehouden, want daar kunnen die 80 kandidaten wel onder. Nu we dit amendement van de heer Bosma zo royaal tegemoet treden, hoop ik ook op zijn steun voor dit voorstel. Het oordeel over het amendement van de heer Bosma laat ik overigens aan de Kamer.

De heer Klein heeft aangegeven dat hij nog met zijn voorstel komt over de kiesdistricten. Op het moment van de behandeling daarvan zal ik het standpunt van het kabinet daarover geven. Hij steunt overigens het nu voorliggende voorstel, waarvoor dank.

De heer Amhaouch heeft ten aanzien van de gegevensuitwisseling gevraagd of we geprobeerd hebben de voorschriften te wijzigen bij stemmingen voor het Europees Parlement, waar inderdaad mensen zowel worden aangeschreven door hun land van herkomst als door het land van verblijf. Nederland heeft als voorkeur dat het land van verblijf de plek is waar je je stem uitbrengt. Dat is ook veruit het beste om te organiseren want daar ga je naar de stembus. We komen daar echter niet veel verder mee, omdat de kandidaten waarop gestemd worden, ook de kandidaten zijn in het land van verblijf. Bijvoorbeeld de Fransen hechten er zeer aan dat hun burgers, ook als ze in Nederland verblijven, op een Fransman kunnen stemmen. En daar komen we niet doorheen. De besprekingen over de kiesakte zijn nog volop in gang. We proberen daarbij medestanders te vinden, maar voor de in Nederlandse ogen eenvoudigste oplossing, is weinig draagvlak. Dus dan moeten we uitkomen op een betere uitwisseling van informatie. Dat is ook wat we als second-bestoptie proberen te entameren. De Europese Commissie heeft aangekondigd in september van dit jaar een expertbijeenkomst van kiesrechtdeskundigen te organiseren die zich zal richten op het tegengaan van dubbel stemmen. Dus het staat daar wel vol op de agenda.

De heer **Amhaouch** (CDA):
Dubbel stemmen is een mogelijkheid, zoals u ook aangeeft in het verslag. U geeft ook duidelijk aan dat er moeilijk iets aan te doen is en dat dubbel stemmen strafbaar is. Is het

tot vandaag voorgekomen dat mensen dubbel gestemd hebben?

Minister **Plasterk**:
Het zal zeker zijn voorgekomen. Of het is gesignaleerd, daarvan zou ik zeggen dat dit bijna niet kan — ik kijk nu ook even naar mijn mensen die er nog meer verstand van hebben dan ik — omdat je niet weet welke stem iemand heeft uitgebracht. Dus je kunt niet de stembussen openbreken om dat nog eens na te gaan. Ik weet niet of we de facto kunnen bevestigen dat het is gesignaleerd, maar het zal ongetwijfeld gebeuren want mensen krijgen van twee kanten een stembiljet toegestuurd.

De heer **Amhaouch** (CDA):
Dan is strafbaarstelling dus ook geen optie?

Minister **Plasterk**:
Nee, dat is meer ten principale.

Verder is gevraagd of er meer briefstembureaus komen in de andere lidstaten. De regering is inderdaad van plan om dat te entameren. Dat staat overigens een beetje los van het voorliggende voorstel.

De heer Krol heeft gevraagd naar de registratie. Den Haag staat toe dat men kan melden nu al belangstelling te hebben voor registratie. Zo moet je het eigenlijk formeel samenvatten. Het wordt pas als registratie beschouwd als er een wettelijke grondslag voor is. Ik neem aan dat, als men te kennen heeft gegeven dat men geïnteresseerd is om geregistreerd te worden, dit, mocht de wet op tijd in het Staatsblad komen, meteen ambtshalve als registratieverzoek zal worden opgepakt.

De **voorzitter**:
De heer Bosma wordt op zijn wenken bediend. Het vuurwerk komt alsnog. Een interruptie van de heer Krol van 50PLUS.

De heer **Krol** (50PLUS):
Dat valt mee, mijnheer de voorzitter. Mijn vraag was of beide websites op elkaar kunnen worden afgestemd. Nu verwijst de ene website naar de andere en daar loop je dan dood. Het zou handiger zou zijn als de ene website in overeenstemming werd gebracht met de andere.

Minister **Plasterk**:
Ik zal de vraag doorgeleiden naar degenen die de website beheren.

De **voorzitter**:
Met een positief advies.

Minister **Plasterk**:
Met een zeer positief advies.

De heer **Taverne** (VVD):
Ik wil nog even terugkomen op datgene wat de minister zojuist zei, en ik hoop daarmee een mogelijk misverstand bij mij weg te nemen ten aanzien van het kiezen van leden voor het Europees Parlement. Er ligt nu een voorstel voor een nieuwe kiesakte, waarvoor ik namens de Kamer rapporteur ben. Volgens mij bevat dat voorstel geen mogelijkheid om nationaliteit los te koppelen van kiesgerechtigheid in het land waar men verblijft, maar misschien kan de minister mij helpen om dit beter te begrijpen. Mag een Duitser die in Nederland verblijft, tijdens de Nederlandse verkiezingen stemmen op de Nederlandse lijsten met de Nederlandse kandidaten? Is er een voorstel om nationaliteit als grondslag los te koppelen van deelname aan de nationale verkiezingen voor het Europees Parlement?

Minister **Plasterk**:
We hebben wel bekeken of daar een basis voor is, maar daar loopt men niet warm voor. Het klopt dus dat dit geen onderdeel is van het pakket waar de heer Taverne zich over buigt.

De heer **Taverne** (VVD):
Als je in Nederland wilt deelnemen aan de verkiezingen voor het Europees Parlement en daarvoor je stem wilt uitbrengen, moet je dus in Nederland kiesgerechtigd zijn? En als je in het buitenland verblijft, zul je het dus op dezelfde manier moeten doen als bij de Tweede Kamerverkiezingen door je stem op te sturen?

Minister **Plasterk**:
Dat klopt.

De heer **Taverne** (VVD):
De Nederlandse regering is er dus geen voorstander van om dat uitgangspunt los te laten?

Minister **Plasterk**:
De regering heeft wel afgetast of het vanuit de gedachte van de Europese Unie niet beter zou zijn als je gewoon stemt in het land waar je op dat moment resideert, omdat je op die manier ook voorkomt dat er dubbel gestemd wordt. Daar is echter geen draagvlak voor, dus de heer Taverne hoeft zich geen zorgen te maken dat hiervoor een voorstel komt.

De heer **Taverne** (VVD):
Dat is helder, dank u wel.

Minister **Plasterk**:
De heer Krol vroeg of we de mogelijkheid actief onder de aandacht willen brengen via een campagne. Ik zal mijn best doen om dit te doen via de kanalen die wij tot onze beschikking hebben.

Hij vroeg daarnaast met welke kleur je mag stemmen. Volgens mij ligt dat wettelijk vast, dus ik denk niet dat ik verschillende opties heb om die vraag te beantwoorden. Buitenlanders hebben op dat punt inderdaad iets meer opties

dan de stemmers in het stemlokaal, want daar dient men met het daar aanwezige rode potlood te stemmen. Mensen die vanuit het buitenland per brief hun stem uitbrengen, hebben echter niet altijd een rood potlood bij de hand en daarom is de wet op dat punt iets toleranter.

Ik denk dat ik daarmee alle vragen heb beantwoord, en het amendement van advies heb voorzien.

De **voorzitter**:
Ik zie niettemin dat mevrouw Ko er Kaya van D66 wil interrumperen.

Mevrouw **Ko□er Kaya** (D66):
Ik heb twee vragen. Als de minister die kan beantwoorden, heb ik geen tweede termijn nodig. De minister gaf zojuist aan dat de registratie vervalt als je in het buitenland woont en weer terug naar Nederland komt. Als je vervolgens weer teruggaat naar het buitenland, activeert de registratie zich niet vanzelf, want dan moet je je opnieuw laten registreren. Kan dat niet veel makkelijker door de eerste registratie slapend te houden en weer te activeren op het moment dat iemand weer weggaat? Men moet immers toch naar de gemeente om zijn verhuizing door te geven. Ik kan mij voorstellen dat dit makkelijker is, zeker voor mensen die voor multinationals en ambassades werken, want die verhuizen vaker naar het buitenland. Zou mijn voorstel daarom niet praktischer zijn?

Minister **Plasterk**:
Ook dat vereist weer een administratieve handeling, dus in die zin maakt het niet zo gek veel uit. Je hoeft overigens niet heel veel op te geven om je vanuit het buitenland te registreren. Ik heb net opgesomd welke informatie daarvoor nodig is en die heeft iedereen zo bij de hand. Het maakt natuurlijk sowieso niet uit als er sprake is van een heel kort verblijf. Als iemand in New York woont, maar elke twee weken in Nederland is, kan hij kiezen of hij in Nederland geregistreerd wil zijn of in het buitenland.

Mevrouw **Ko□er Kaya** (D66):
Ik doe een praktisch voorstel om het slapend te houden, zodat je het weer kunt activeren op het moment dat je weer verhuist. Op die manier hoef je het maar één keer bij de gemeente door te geven, namelijk op het moment dat je ook je verhuizing naar het buitenland doorgeeft. Kan de minister wellicht nog eens nagaan of dit misschien niet direct, maar wel in de nabije toekomst mogelijk zou zijn?

Minister **Plasterk**:
Ik ben een beetje terughoudend, omdat ik dit proces niet wil ophouden, maar mevrouw Ko er Kaya doelt daar ook niet op, dus ik wil het met alle plezier nog eens nagaan.

Mevrouw **Ko□er Kaya** (D66):
Ik dank de minister voor zijn toezegging. Ik heb nog een vraag. De Kiesraad gaf aan dat de opkomst hoger zou kunnen zijn als mensen ook bij grote ambassades en consulaten kunnen stemmen. Ik heb daar nog geen reactie op gehad.

Minister **Plasterk**:
Die vraag was ook niet aan mij gesteld. Ik wil mij nog wel beraden op het advies van de Kiesraad. Het gaat nu over de wet waarmee het mogelijk wordt gemaakt dat men eenmalig registreert.

Mevrouw **Ko□er Kaya** (D66):
Kan de minister dit meenemen in het antwoord op mijn vorige vraag? Dan kunnen die vragen in één keer beantwoord worden. Wellicht kan de minister ook aangeven binnen welke termijn dat kan gebeuren.

Minister **Plasterk**:
Ik denk dat het in deze tijd van het jaar niet onredelijk is om het voor de begroting van Binnenlandse Zaken aan de Kamer te doen toekomen.

De **voorzitter**:
Ik heb de hinderlijke gewoonte om er data aan vast te prikken. Zullen we "1 oktober" zeggen?

Minister **Plasterk**:
Ik kijk even naar vak-A. Ik zie dat daar enthousiast wordt geknikt. Wij zijn er dus toe bereid en wij zijn ertoe in staat.

De **voorzitter**:
Het wordt dus 1 oktober.

Ik zie dat de heer Krol iets wil zeggen.

De heer **Krol** (50PLUS):
Voorzitter, nu u toch data prikt, wil ik ook een datum prikken, namelijk het moment van stemmen. Als we deze week in de Tweede Kamer over het wetsvoorstel zouden stemmen, zou de Eerste Kamer er volgende week over kunnen praten. We verplichten haar tot niets, maar het zou kunnen. Dan zou de wetswijziging nog voor de komende Tweede Kamerverkiezingen van kracht worden. Daar zouden heel veel mensen mee geholpen zijn, maar dan moet ik wel aan u, voorzitter, de vraag stellen of er een mogelijkheid is om nog deze week te stemmen over het wetsvoorstel.

De **voorzitter**:
Daar zitten twee kanten aan. Allereerst kunnen we wel iedere week ook op donderdag stemmen. Er zijn velen in dit huis die daar geen voorstander van zijn, maar we hebben het gehoord. U kunt dit ook als formeel ordevoorstel neerleggen. Dan pols ik de reacties even en vervolgens doe ik een voorstel.

De heer **Krol** (50PLUS):
Dan doe ik graag een ordevoorstel, want wij stemmen op donderdag weleens over dingen die veel minder kiezers raken dan dit voorstel.

De **voorzitter**:
Ik zal maar niet zeggen wat ik daarvan vind in deze rol. Mag ik weten hoe de andere fracties denken over het ordevoorstel dat de heer Krol zo-even heeft gedaan?

De heer **Taverne** (VVD):
Ik denk dat we hier, hoewel het een urgent onderwerp is, tot dinsdag mee kunnen wachten. Ik denk dat dit de behandeling in de Eerste Kamer ook niet beïnvloedt.

De **voorzitter**:
De heer Taverne is dus tegen.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66):
Volgens mij is het prima te doen dinsdag. In die paar dagen zal het niet ineens veranderen.

De **voorzitter**:
D66 is dus tegen.

De heer **Amhaouch** (CDA):
Ik vind het voorstel van de heer Krol sympathiek, maar ik denk dat het goed genoeg is als we er dinsdag over stemmen.

De **voorzitter**:
Het CDA is dus tegen.

De heer **Klein** (Klein):
De minister heeft gezegd "voor het reces". Het reces van de Eerste Kamer is later dan het reces van de Tweede Kamer. Er kan dus rustig volgende week gestemd worden.

De **voorzitter**:
De heer Klein is dus tegen het voorstel van de heer Krol.

Mevrouw **Fokke** (PvdA):
Aangezien ik bij de Raming altijd pleit voor minder stemmingen en ik al eens een oude motie op dit punt in herinnering heb gebracht, zou het wel heel raar zijn als ik ervoor zou pleiten om donderdag over het wetsvoorstel te stemmen. Wat mij betreft stemmen we hier gewoon op dinsdag over.

De **voorzitter**:
De Partij van de Arbeid is dus tegen het voorstel van de heer Krol.

De heer **Martin Bosma** (PVV):
De heer Krol wil een probleem oplossen dat er volgens de minister niet is. Vroeger was het: de regering regeert en de Kamer controleert. Maar dit is wel een rare versie daarvan. Ik ben dus tegen het voorstel van de heer Krol.

De **voorzitter**:
Ik ben bang dat u het niet gaat halen, mijnheer Krol.

Ik vraag aan de minister of hij inderdaad helemaal klaar was.

Minister **Plasterk**:
Ik dacht het wel. Wat de behandeling in de Eerste Kamer betreft, wil ik in ieder geval van mijn kant het uiterste doen om behulpzaam te zijn als dat kan.

De **voorzitter**:
Dan helpt het als je vooral niet te hard duwt.

Het woord is aan mevrouw Fokke.

Mevrouw **Fokke** (PvdA):
Ik was heel blij dat u even doorpakte toen de minister net niet helemaal dat superpositieve antwoord gaf. Hetzelfde heb ik een beetje met de campagne. Het kwam er wel uit, in de trant van "ik ga wat actiever ...", maar kan de minister net iets meer toezeggen dan "ik ga het nog eens bekijken"? Als je kijkt naar de opkomst, denk ik dat wij er wel iets actiever voor mogen zorgen dat mensen echt gaan stemmen als zij in het buitenland wonen.

De **voorzitter**:
U hebt het over de publieksvoorlichtingscampagne.

Mevrouw **Fokke** (PvdA):
Ja.

Minister **Plasterk**:
Ik heb dat volmondig toegezegd, maar ik moet even bezien welke reguliere kanalen daarvoor openstaan en bruikbaar zijn. Maar die zal ik daarvoor zeker gebruiken.

De **voorzitter**:
U wordt geacht daarvoor wat meer enthousiasme te tonen.

Minister **Plasterk**:
Ik probeer dat te doen met mijn lichaamstaal.

De **voorzitter**:
Dat wordt weer lastig voor de stenografische dienst.

Wij zijn gekomen aan het eind van de beantwoording van de zijde van de minister, waarvoor ik hem dank.

Ik heb het gevoel dat de Tweede Kamer geen behoefte heeft aan een tweede termijn. Ik stel vast dat dit zo is.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:
In weerwil van het voorstel van de heer Krol stel ik voor, aanstaande dinsdag te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 14.17 uur tot 15.12 uur geschorst.